

**Адаптивні системи землеробства в умовах змін клімату, як основа
отримання екологічно безпечної продукції рослинництва**

Ласло О.О., Бараболя О.В., Ляшенко В.В., Поспєлова Г.Д.

Полтавська державна аграрна академія

Зміни клімату викликають вагомі проблеми у розвитку сільського господарства. Насамперед це стосується країн, де місце і його в економіці є визначальними, і до яких належить також Україна. Наслідком глобального потепління для сільського господарства є скорочення виробництва аграрної продукції у зв'язку із зниженням урожайності сільськогосподарських культур [1] і погіршенням її якості. Тенденція до глобального потепління суттєво змінить ситуацію в аграрному секторі.

Крім змін клімату на сільське господарство впливають й інші фактори (частіші посухи, паводки, перепади температур), які теж спричиняють істотне скорочення обсягів виробництва культур і менших можливостей для відповідної адаптації, яка передбачає використання інших (тобто пристосованих до підвищення середньорічних температур) сортів сільськогосподарських культур, заміну технології вирощування цих культур на пристосовану до скорочення їх вегетаційного періоду [1]. У цій ситуації важливу роль повинна відіграти держава, визначивши невідкладні завдання з метою мінімізації впливу змін клімату на сільське господарство. Зокрема, держава може сприяти такій адаптації галузі завдяки розгортанню програм страхування посівів зернових, створенню систем соціального страхування, підтримці створення й поширення сортів зернових культур, стійких до підвищеної вологості, спеки й посухи.

Необхідно розробити нові механізми надання ряду суспільних послуг глобального характеру (зокрема, це можуть бути інформування про клімат і

прогнози погоди, наукові дослідження щодо нових сортів сільськогосподарських культур і технологій, які б зберігали родючість ґрунтів, а також кредитування і страхування).

Науковцями відмічено, що потепління клімату в Україні позитивно вплине на продуктивність рослинництва, а збільшення концентрації вуглекислого газу в атмосфері сприятиме прискоренню на 30–100% процесу фотосинтезу [2]. Слід зазначити, що в цілому рослини по різному реагують на збільшення вмісту вуглекислого газу в атмосфері, причому, як правило, за цією ознакою сільськогосподарські рослини поділяють на дві групи: рослини з високою чутливістю до збільшення концентрації вуглекислого газу (пшениця, ячмінь, соняшник, рис, соя); рослини з низькою чутливістю до збільшення концентрації вуглекислого газу (кукурудза, сорго, цукрові буряки, просо).

Тому від глобального потепління слід очікувати збільшення врожайності озимої пшениці для всіх природно кліматичних зон України (зокрема, на 10% для Лісостепу, на 20–30% для Степу і на 20–40% для Полісся), а у сприятливі роки врожайність цієї культури може зрости у 2–2,5 рази на всій території України. Таким чином, очікується, що зміни клімату сприятимуть збільшенню виробництва зерна озимої пшениці на території України на 3,8–6,1 млн. т, причому зона гарантованого виробництва цієї сільськогосподарської культури зміститься у вищі широти [3]. Одночасно спостерігатиметься значне поширення шкідливих комах, що, у свою чергу, негативно вплине на врожайність сільськогосподарських культур [2].

Отже, стратегією адаптації аграрних підприємств України до глобальних змін клімату може стати вибір ефективної системи землеробства за допомогою органічного сільського господарства, яке у разі знижує уразливість сільськогосподарських підприємств, оскільки – через відмову при такій системі господарювання від дорогих синтетичних добрив і засобів захисту рослин – підприємства значно скорочують власні витрати на одержання продукції, що істотно знижує ризики в разі часткового або повного неврожаю у зв'язку з

екстремальними погодними умовами, які виникнуть внаслідок глобальних змін клімату.

Ще один позитивний момент використання системи органічного землеробства полягає в тому, що при виробництві сертифікованої продукції ціни на неї є майже удвічі вищими, ніж на звичайну продукцію сільського господарства. А це, у свою чергу, дозволяє господарствам одержувати більші доходи і покривати витрати на виробництво навіть при незначних урожаях.

Бібліографія

1. Демяненко С. Стратегія адаптації аграрних підприємств України до глобальних змін клімату / С. Демяненко //
2. Стефановська Т.Р., Підліснюк В.В. Оцінка вразливості до змін клімату сільського господарства України (http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Ekol_bezpeka/2010_1/pdf/62.pdf).
3. Адаменко Т. Особливості розвитку весняних процесів в Україні в період глобального потепління. “Агроном” № 1, 2008, с. 10–12.